

Wpływ rodziny na wybory edukacyjno-zawodowe dzieci i młodzieży.

Rodzice są najważniejszymi doradcami dzieci i młodzieży w procesie podejmowania decyzji edukacyjnych i zawodowych. Aby sprostać temu zadaniu i wspierać dziecko w rozpoznawaniu indywidualnych predyspozycji, zainteresowań i możliwości oraz w planowaniu ścieżki edukacyjno-zawodowej i podejmowaniu właściwych decyzji, które będą zgodne z wytyczonymi celami i wartościami, wymaga od rodziców uwagi oraz troski na każdym etapie rozwoju dziecka.

A rozwój zawodowy według znawców tematu zaczyna się od dzieciństwa i trwa przez całe życie. Kluczowe okresy dla podejmowania decyzji edukacyjno - zawodowych to ostatnie klasy szkoły podstawowej oraz szkoła ponadpodstawowa.

W tym czasie przypadają, według Donalda E. Supera następujące stadia rozwoju zawodowego:

- **stadium rośnięcia – fantazji – 4 –10 lat** – dominujące znaczenie mają potrzeby , ważne jest odgrywanie ról w wyobraźni.
- **stadium rośnięcia - zainteresowań – 11-12 lat** – w tym okresie młody człowiek wykazuje ciekawość i skłonność do zróżnicowanych zainteresowań, angażuje się w różne działania, dokonuje licznych, próbnych wyborów, jego działania cechuje zmienność i niestałość.
- **stadium rośnięcia - zdolności –13-14 lat** – dziecko zaczyna zastanawiać się co potrafi robić, stara się lepiej poznać, podejmuje pierwsze ważne decyzje, pierwsze wstępne wybory.
- **stadium eksploracji – próbowania – 15-17 lat** – w tym czasie młodzież stara się określić swoje zdolności, zainteresowania, cechy charakteru, do jakich zawodów ma predyspozycje. Stara się jak najlepiej podjąć kolejne decyzje oparte na wiedzy o sobie. Szuka jak najlepszych możliwości rozwoju dla siebie.
- **stadium eksploracji - przejściowy – 18-22 lata** – to okres kiedy młodzież dokonuje konfrontacji ze swoimi dotychczasowymi osiągnięciami edukacyjnymi i dalszymi możliwościami a pierwszymi doświadczeniami zawodowymi. Analizuje rynek pracy i swoje w nim miejsce i możliwości.

To na jakim etapie rozwoju zawodowego znajduje się młoda osoba, uwzględniając możliwości i ograniczenia wynikające z indywidualnego rozwoju, powinno być jednym z głównych czynników decydujących o sposobie wsparcia ze strony rodziców.

W przypadku dzieci młodszych może to być oglądanie i czytanie książeczek o zawodach. W przypadku dzieci starszych zapewnienie możliwości uczestnictwa w spotkaniach z przedstawicielami różnych zawodów, a w przypadku młodzieży prezentowanie różnych modeli karier zawodowych. Przyjmując postawę wspierającą, akceptującą, szanującą indywidualne wybory.

Wiele jest czynników, które mogą bezpośrednio mieć wpływ na rozwój dziecka i podejmowane przez niego decyzje edukacyjne, a w następstwie zawodowe.

Do najważniejszych można zaliczyć sytuację rodzinną, czyli relacje między członkami rodziny, status społeczny i ekonomiczny, wykształcenie, miejsce zamieszkania, przekazywane wartości i cele życiowe, indywidualne predyspozycje, cechy charakteru i zainteresowania dziecka, wpływ otoczenia, szkoły, grupy rówieśniczej.

Jednak na podstawie badań naukowców i moich obserwacji wynika, że głównym czynnikiem wpływającym na rozwój edukacyjno- zawodowy młodych ludzi są postawy rodzicielskie.

Bardzo celnie określa postawy rodzicielskie M. Ziemska - jako emocjonalny stosunek rodzica względem dziecka.

Dokonała ona podziału postaw wychowawczych rodziców na: postawy właściwe, pożądane oraz postawy niewłaściwe, niepożądane.

Do właściwych postaw rodzicielskich zaliczyła:

- **postawę akceptacji** – która polega na przyjęciu dziecka z wszystkimi cechami charakteru, indywidualną osobowością, zaletami i wadami, wyglądzie fizycznym, możliwościami intelektualnymi. Rodzice tacy są empatyczni, tolerancyjni ale równocześnie krytyczni w stosunku do dziecka i jego zachowań. Nie ukrywają swoich uczuć wobec dziecka.

- **postawę współdziałania** – rodzice angażują dziecko do wykonywania różnych zadań domowych na miarę jego możliwości, angażują je w życie rodzinne. Interesują się dzieckiem, znają jego problemy, w co lubi się bawić, jak wygląda jego nauka. Dziecko może wyrażać swoje opinie i podejmować z rodziną wspólne decyzje.

- **dawanie swobody** – rodzice obdarzają dziecko zaufaniem, udzielają swobody w działaniu i podejmowaniu decyzji ale z rozsądnymi wymaganiami i obowiązkami. Wyznaczają granice i są autorytetem dla dziecka, właściwie nim kierują.

- **uznawanie praw dziecka** – rodzice uczą, że dziecko ponosi odpowiedzialność za podejmowane działania i zachowania. Wspólnie z dzieckiem określają prawa i obowiązki. Cierpliwie wyjaśniają i określają konsekwencje zachowania. Z szacunkiem traktują swoje dziecko jako równoprawnego członka rodziny.

Do niewłaściwych postaw rodzicielskich zaliczyła:

- **postawę unikającą** – rodzice tacy są obojętni uczuciowo i ignorują dziecko. Nie zaspokajają potrzeb emocjonalnych dziecka a nawet zaniedbują je uczuciowo. Przebywanie z dzieckiem jest dla nich męczące. Są niekonsekwentni i lekkomyślni a nawet obojętni w obliczu niebezpieczeństwa grożącego dziecku.

- **postawę nadmiernie chroniącą** – rodzice są przesadnie opiekuńczy i troskliwi. Często panicznie boją się o dziecko, rozpieszczają je. Ograniczają dziecku samodzielność i swobodę w imię jego dobra. Wyręczają dziecko, spełniają jego kaprysy, tolerują niewłaściwe zachowanie. Rodzice tacy często idealizują dziecko, rozwiązują za nie różne problemy i trudności. Nie zmuszają do wysiłku na miarę jego możliwości. Pozwalają, aby dziecko dominowało nad całą rodziną.

- **odtrącająca** – rodzice często otwarcie krytykują dziecko, nie pozwalają swobodnie się wypowiadać i okazują dystans uczuciowy. Wyraźnie dominują nad dzieckiem. Stawiają wysokie żądania, których dziecko nie może spełnić, stosują surowe kary. Dziecko jest często przeszkodą do realizacji ich własnych celów i planów, zaniedbują je, przekazują w opiekę postronnym osobom lub instytucjom.

- **nadmiernie wymagająca** – tacy rodzice stawiają przed dzieckiem wygórowane wymagania. Zmuszają do wysiłku ponad możliwości dziecka, stawiają mu wzorce, które powinien osiągnąć. Dziecko nie ma swobody i swoich praw, ma się dostosować. Jeśli dziecko nie spełnia oczekiwań, krytykują, stosują sztywne zasady i kary.

W związku z zaprezentowanymi postawami rodzicielskimi bardzo ważne staje się, aby rodzice robili wgląd w siebie i mieli świadomość jak ważne jest ich zachowanie emocjonalne w stosunku do dziecka.

Każdy z nas, a w szczególności dziecko na progu podejmowania decyzji edukacyjno-zawodowej, kiedy ma problem, szuka rozwiązania i wsparcia w najbliższym otoczeniu, w rodzicach.

Osobisty stosunek rodziców, matki i ojca do dziecka, oparty na znajomości dziecka i jego indywidualnych potrzeb oraz możliwości czyni z rodzica mentora i partnera dysponującego cenną wiedzą i doświadczeniem życiowym, niezbędnymi w procesie planowania i podejmowania decyzji edukacyjnych.

Dopiero kiedy to wsparcie jest niewystarczające, rodzice i dzieci/młodzież zwracają się do specjalisty - doradcy zawodowego, wychowawcy czy pedagoga szkolnego.

Oto propozycja pytań, które mogą pomóc rodzicom pogłębić refleksję na temat oceny zdolności, umiejętności i mocnych stron swojego dziecka.

Odpowiedzi można zanotować i wielokrotnie uzupełniać i analizować w zależności od okresu rozwoju dziecka.

Mocne strony Twojego dziecka.

Jakie zdolności obserwujesz u swojego dziecka? .....

.....

W jakich sytuacjach je obserwujesz/poznajesz? .....

.....

Co Twoje dziecko lubi robić najbardziej? Wykonywanie jakich czynności i zadań sprawia mu największą radość i satysfakcję? .....

.....

Jakie zainteresowania wykazuje Twoje dziecko?.....

.....

Które cechy charakteru Twojego dziecka chciałabyś/chciałbyś, aby były najbardziej przydatne w przyszłej pracy zawodowej i wykonywanym zawodzie? Dlaczego?.....

.....

Za co najczęściej chwalisz swoje dziecko? A za co chwałą go inni? .....

.....

Jakie osiągnięcia swojego dziecka uważasz za największe i najważniejsze? .....

.....

W jaki sposób chciałbyś i możesz wspierać swoje dziecko w rozwoju edukacyjno-zawodowym?.....
.....

Słabe strony Twojego dziecka.

Jakie zadania i czynności sprawiają trudność Twojemu dziecku? W jakich obszarach jest słabsze?

.....
W jakich sytuacjach je obserwujesz?.....
.....

Jakie czynności i zadania sprawiają Twojemu dziecku największą trudność? .....

.....
Czym najmniej interesuje się Twoje dziecko? .....

Które słabsze strony Twojego dziecka warto by było rozwijać z perspektywy przyszłej pracy i wykonywanego zawodu? Dlaczego? .....

W jaki sposób mógłbyś pomóc Twojemu dziecku rozwijać słabsze strony?.....

Beata Kryzińska – nauczyciel doradca zawodowy